

تحلیل جرم پولشویی در نظم کنونی حقوق ایران

(تاریخ دریافت ۱۴۰۳/۰۷/۱۷، تاریخ تصویب ۱۴۰۳/۰۹/۲۶)

نجمه ابراهیمی فرشاد کهن

کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، دانشگاه بین المللی امام خمینی(ره)، قزوین

چکیده

پولشویی به نقل و انتقال متقلبانه اموال و درآمدهای نامشروع حاصل از جرایم به منظور مشروع جلوه دادن آن ها گفته می شود. جرم پولشویی به دلیل آن که در ادامه جرایم دیگر ارتکاب می یابد موجب شده این تصور ایجاد شود که دلیلی بر جرم انگاری مجدد و تدوین قانونی مستقل برای پولشویی نیست، اما با توجه به آثار زیان بار این جرم در ابعاد مختلف، ضروری است که اقدامات لازم در عرصه داخلی و بین المللی برای مبارزه با این جرم اتخاذ گردد. درکنار اقدامات بین المللی انجام شده برای مقابله با پولشویی در ایران به منظور مقابله با این جرم به طور ویژه، قانون مبارزه با پولشویی در سال ۱۳۸۶ تصویب گردید. این قانون به بررسی عناصر مادی و معنوی و قانونی این جرم، شرایط و اوضاع احوال حاکم بر این جرم و نیز مقررات اجرایی در قبال آن جرم در داخل کشور پرداخته که گام مهمی در زمینه پیشگیری و مبارزه با این جرم است اگرچه نواقص زیادی نیز دارد. بنابراین در وضعیت کنونی با توجه به خلاءهایی در قوانین فعلی وجود دارد و عدم نظارت دقیق و موثر بر فعالیت های اقتصادی و نیز عدم تعیین ضمانت اجرای صحیح و موثر و نیز عدم توجه به وصف سازمان یافته بودن و فراملی بودن این جرم در قوانین؛ وجود قانون کامل تری با پیش بینی ضمانت اجراهای موثرتر نیاز است تا بتوان در زمینه پیشگیری و مبارزه با این جرم موفق تر عمل نمود.

واژگان کلیدی: پولشویی، تطهیر پول، عواید ناشی از جرم، قانون مبارزه با پولشویی ۱۳۸۶

مقدمه

پولشویی تهدیدی علیه همه کشورها محسوب می شود. این جرم از جمله فعالیت های مجرمانه است که طی آن درآمدهای حاصل از جرم از طریق فرایندهای قانونی تطهیر و پاک می شوند. این جرم چنان پیچیده است که تمهیدات متداول نتوانسته از آن جلوگیری نماید. پدیده جهانی شدن و نیز ظهور فناوری های جدید به ویژه در حوزه سایبری، مبارزه با این جرم را دشوارتر ساخته است. پولشویی جرمی است که به دنبال جرایم دیگری اتفاق می افتد. پس منشأ جرم پولشویی می تواند قاچاق مواد مخدر، فعالیت های تروریستی، قاچاق انسان و... باشد. عواید حاصل از جرم پولشویی هم از نظر منبع درآمد بودن و هم از این نظر که عاملی برای گسترش و توسعه فعالیت مجرمانه می باشد؛ حایز اهمیت است.

ویژگی های خاص این جرم موجب شده این جرم به طرق ویژه ای ارتکاب یابد و آثار بسیار زیانباری را در حوزه های مختلف به جای گذارد. پدیده پولشویی آثار زیان بار اقتصادی، اجتماعی و سیاسی بسیاری برای جوامع دارد. بارزترین اثر پولشویی بر اقتصاد کشورها است که این تضعیف نظام اقتصادی کشورها^۱، در عرصه های سیاسی و اجتماعی تبعات زیادی دارد. آثار پولشویی بر اقتصاد کشورها در قالب بی ثباتی در بازارهای مالی، بی اعتمادی مردم به نظام اقتصادی و تضعیف بخش خصوصی نمود می یابد.

با توجه به گسترش سریع پولشویی و تبدیل شدن آن به پدیده ی بین المللی، برای مبارزه با جرم های سازمان یافته و شستشوی درآمدهای حاصل از آن، قوانین و پیمان نامه های جدید و تلاش های بین المللی چشمگیری برای مبارزه با پولشویی شکل گرفته است که از آن جمله می توان به پیمان نامه های سازمان ملل، جامعه اروپا، سازمان همکاری اقتصادی و توسعه و اقدامات بانک جهانی و صندوق بین المللی پول در زمینه مبارزه با پولشویی اشاره کرد. همچنین بسیاری از کشورها اقدام به تصویب قوانینی در این خصوص نمودند. اکنون بیش از ۱۴۲ کشور قانون مبارزه با پولشویی دارند.

امروزه علاوه بر لزوم اتخاذ راهکارهای مناسب جهت پیشگیری از ارتکاب پولشویی، تدوین مقرراتی جامع و کامل در زمینه مبارزه با این جرایم ضروری می‌نماید. در واقع اگرچه کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته (پالرمو) در زمینه پیشگیری و مبارزه با این جرم اقدامات موثری را از جمله تشریح ارکان مادی و معنوی این جرم و نیز ادله اثبات آن؛ همچنین دعوت کشورها به همکاری با یکدیگر در زمینه پیشگیری و مبارزه با این جرم؛ پیش‌بینی نموده است؛ ولی همچنان نیاز به تصویب قوانین داخلی و انجام اقداماتی در داخل کشورها ضروری می‌نماید. اگرچه گفته می‌شود اصل ۴۹ قانون اساسی در زمینه مبارزه با پولشویی کافی است اما آنچه باید در نظر گرفت این است که ۴۹ قانون اساسی صرفاً ثروت‌های ناشی از ربا، غصب، رشوه و... را دربر گرفته است و علت این است که آن اموال را نامشروع می‌داند و دولت را موظف به ضبط این اموال می‌کند، در حالی که در پولشویی ثروت‌ها و درآمدهای نامشروع را با مشروع جلوه دادن از تیررس مصادره دولت به عنوان مال نامشروع دور نگه داشته می‌شود. این مسأله سالهاست در کشورهای دیگر و از سوی سازمان‌های بین‌المللی مورد توجه قرار گرفته است و قوانین و مقرراتی نیز برای مبارزه با این جرم وضع شده است. لذا بررسی جایگاه قانونی این جرم در کشور ایران نیز ضروری و مورد توجه می‌نماید.

ایران در سال ۱۸۸۹ به کنوانسیون وین ملحق شد و در این کنوانسیون مقرر شده بود که کشورهای عضو ملزم به تدوین مقرراتی برای مبارزه با جرم پولشویی هستند. لذا ایران نیز در نظام حقوقی بین‌المللی به جرم‌انگاری پولشویی و تدوین مقررات در این زمینه ملزم شده است، و نهایتاً ایران هم با وضع قانون مبارزه با پولشویی ۱۳۸۶ تا حدودی به مبارزه و جلوگیری از ارتکاب این جرم به پا خاست ولی در هر قانونی نقایص و معایبی وجود دارد که با بررسی و آسیب‌شناسی در جهت اصلاح و بهبود و وضع قوانین جامع و کامل قدم برداشت.

۱. مفهوم جرم پولشویی

تعاریف متعددی از پولشویی از سوی قانونگذاران و نویسندگان مختلف ارائه شده است. از یک منظر پولشویی سازوکاری است که از طریق آن درآمدهای نامشروع ناشی از فعالیت های غیرقانونی و سازمان یافته مشروع جلوه داده می شود. (صادقی، ۱۳۷۷، ص ۲۳۱)

تعریف پولشویی در بیانی دیگر اینگونه آمده است: هر اقدامی که سبب قانونی جلوه دادن پول های حاصل از فعالیت های نامشروع و غیرقانونی شود، پولشویی محسوب می شود. (صادقی، ۱۳۷۷، ص ۲۹۰) در تعریف دیگری که از پولشویی ارائه شده است آمده: منظور از تطهیر مال، مخفی کردن منبع اصلی اموال ناشی از جرم و تبدیل آنها به اموال پاک می باشد به طوری که یافتن منبع اصلی مال غیرممکن یا بسیار دشوار می گردد. (صادقی، ۱۳۷۷، ص ۳۲۲)

روون بوسورت و گراهام سالت مارش بیان داشته اند: پولشویی عبارت است از راه هایی که با توسل به آنها منابع نقدینه های به دست آمده از راههای نامشروع را زیر پوشش های فریبنده قرار داده و آن را به گونه ای دیگر جلوه گر ساخته تا بدین طریق تغییر شکل یافته، ماهیت این عایدات ناشی از اعمال مجرمانه، پنهان گردد. (بوسورت، سالت، ۱۳۷۶، ص ۲) در قوانین جزایی و مبارزه با پولشویی تعریف واضح و دقیقی از جرم پولشویی نشده است بلکه ماده ۲ قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۲ اسفندماه ۱۳۸۶ مجلس شورای اسلامی در قالب مفهوم نظری انواع عنصر مادی و نحوه ارتکاب این جرم را شرح می دهد:

الف) تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت های غیرقانونی با علم به اینکه به طور مستقیم یا غیر مستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد.

ب) تبدیل یا مبادله یا انتقال عواید به منظور پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن با علم به اینکه به طور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده، یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد.

ج) اخفا یا پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی، منشأ، منبع و محل نقل و انتقال، جابه جایی

یا مالکیت عوایدی که به طور مستقیم یا غیر مستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد. با الهام از تعریف های یادشده، می توان گفت که پولشویی یا تطهیر پول یا شستشوی عواید کثیف عبارت است از هر عملی که به منظور مشروعیت بخشیدن به درآمدهای نامشروع یا موجه جلوه دادن وجوه یا اموال غیر قانونی صورت می گیرد.

پولشویی یک جرم تبعی و فرعی است و همواره مسبوق بر جرم اصلی که همان جرم منشا است، می باشد و در صورت فقدان جرم اصلی جرم پولشویی هم موضوعاً منتفی است. تحقق جرم پولشویی وابسته به وجود جرم منشا از قبیل قاچاق مواد مخدر، قاچاق انسان، اختلاس، ارتشا و... می باشد. ابتدا جرم منشاء واقع می شود و پس از آن اقدامات و فعل و انفعالات بر روی درآمدهای حاصل از جرم اصلی صورت می گیرد تا منشا غیر قانونی عواید ناشی از جرم منشا پنهان گردد. حال اگر عمل و فعل اصلی جرم نباشد تحقق جرم پولشویی منتفی است بنابراین پولشویی یک جرم وابسته به عمل اصلی یا همان جرم منشاء است که اگر جرم منشاء نباشد پولشویی هم اتفاق نمی افتد. (اعظمی مقدم، ۱۳۹۰، ص ۸۰) با این تفاسیر می توان گفت پولشویی هم یک جرم اقتصادی محسوب می شود ولی در قانون مجازات اخلاگران در نظام اقتصادی کشور از پولشویی به عنوان جرم اقتصادی نام برده نشده؛ لذا چه در بخش دولتی و چه در بخش خصوصی اتفاق بیفتد جرم محسوب می شود به همین دلیل می توان پولشویی را در دسته جرایم اقتصادی گنجانده.

۲. تاریخچه تقنینی جرم پولشویی در نظام عدالت کیفری ایران

تحت تاثیر پدیده جهانی شدن و آثار و پیامدهای آن فرصت های تازه ای برای بزهکاران پدید آمده و اشکال نوین از بزهکاری ظهور و توسعه یافته اند. جرم پولشویی از جمله جرایمی می باشد که تاثیر منفی چشم گیری بر رشد و توسعه اقتصادی کشورها به جای می گذارد. توجه به اهمیت جرم پولشویی، که زیان های امنیتی و اقتصادی جدی را در پی دارد و دارای بعدی فراملی و بین المللی است و در واقع جرایم ماقبل و مابعد خود را تقویت می کند؛ ضرورت اتخاذ ضمانت اجراهای کیفری را ایجاب می کند. لذا مجازات مرتکبان

جرم پولشویی امری اجتناب ناپذیر می باشد که باید نظام قضایی در تعامل و همکاری با سایر ارگان های متولی به خصوص نظام پولی و بانکی و مالیاتی و نیز نیروی انتظامی و ادارات ثبت این امر را به دقت مورد بررسی قرار داده و مقنن ضمانت اجرای کافی برای اجرای صحیح و کامل قانون و متناسب با جرم پولشویی، بیندیشد. لذا برخورد مناسب با تطهیر پول، ضمن اینکه مبارزه با ارتکاب این عنوان مجرمانه است، در واقع مبارزه با سایر جرایمی است که جرم مقدم یا اصلی نامیده می شود. (سلیمی، ۱۳۸۱، ص ۱۲۵)

از اواسط دهه ۱۹۸۰ تطهیر پول به عنوان پدیده ای که متعاقب جرایم دارای عواید مالی به ویژه جرایم سازمان یافته رخ نموده و آثار مخربی بر پیکره ی اقتصاد سالم می گذارد، شناخته شد قانونگذاران در چهار گوشه ی جهان با وضع قانون به مبارزه با آن برخاستند. در این روند هر کشوری با توجه به شرایط خاص سیاسی، اقتصادی، اجتماعی خود رویکردی خاص و گاه منحصر به فرد نسبت به پولشویی داشته است. با بررسی متون قانونی کشورهای گوناگون در خصوص تطهیر پول ملاحظه می گردد اکثر قریب به اتفاق کشورهایی که قوانین در خصوص مبارزه با تطهیر پول مبادرت به وضع قانون نمودند آن را جرم دانسته و بعضا ضمانت اجراهای نسبتا شدیدی برای آن وضع نمودند.

در حقوق ایران نیز علاوه بر وجود اصل ۴۹ قانون اساسی که دولت را موظف به ضبط و مصادره و استرداد ثروت های نامشروع کرده است و هم چنین وجود قوانین پراکنده ای در مورد مصادره عواید مجرمانه در سال ۱۳۷۰ " قانون الحاق ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روان گردان " به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است که در ماده ۳ این کنوانسیون شستشوی عواید ناشی از قاچاق مواد مخدر جرم شناخته شده است و مطابق ماده ۹ قانون مدنی ایران: " مقررات عهدی که بر طبق قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول منعقد شده باشد در حکم قانون است. " لذا برای درک بهتر روند قانونگذاری در مورد جرم پولشویی، به بررسی این جرم قبل و بعد از تصویب قانون مبارزه با پولشویی ۱۳۸۶ می پردازیم.

الف - قبل از تصویب قانون مبارزه با پولشویی ۱۳۸۶

درواقع باید گفت در حقوق داخلی ایران تا قبل از سال ۱۳۸۶ و تصویب قانون مبارزه با پولشویی، قانون خاصی در مبارزه با این جرم وجود نداشته است و بر خلاف اغلب سیستم های حقوقی، تطهیر عواید حاصل از جرم فاقد وصف جزایی مستقل در حقوق ایران بود. با وجودی که کنوانسیون وین در سال ۱۳۷۰ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده بود؛ دولت ایران بر خلاف تعهدات مصرحه در این کنوانسیون، قانونی در جهت مبارزه با جرم پولشویی در چارچوب کنوانسیون وین به تصویب نرسانده بود و با جرم پولشویی تا قبل از سال ۱۳۸۶ به عنوان یک جرم مستقل برخورد نمی شد و در قوانین متعددی به مصادره و ضبط مال نامشروع به عنوان یک مجازات برای جرم اصلی توجه شده بود. قبل از انقلاب هم قوانین در مورد پولشویی به طور پراکنده مثل قوانین از کجا آورده ای، منع مداخله در معاملات دولتی، قانون مجازات انتقال مال غیر به برخورد با مرتکبین این جرم اشاره شده بود.

نویسندگان قانون اساسی در تدوین قانون اساسی در سال ۱۳۵۸ اصل ۴۹ را برای مبارزه با درآمدهای نامشروع مورد توجه قرار دادند و پس از مدتی قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی عمدتاً به منظور مبارزه با فساد تدوین شد. برای مثال، ماده ۸ این قانون چنین مقرر می کند: "دادگاه پس از احراز نامشروع بودن اموال و دارایی اشخاص حقیقی و یا حقوقی در صورتی که مقدار آن معلوم باشد، چنانچه صاحب آن مشخص است باید به صاحب مال رد شود، ولی اگر صاحب آن مشخص نیست، در اختیار ولی امر قرار دهد. و اگر مقدار آن معلوم نباشد، چنانچه صاحب آن مشخص است باید با صاحب مال مصالحه نماید ولی اگر صاحب آن مشخص نیست باید خمس مال را در اختیار ولی امر قرار داد."

همچنین وجود ماده ۲ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا و اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۴ مجلس شورای اسلامی و ۱۳۶۷/۹/۱۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام که چنین مقرر می کند: "هر کس به نحوی از انحاء... یا به طور کلی مالی یا وجهی تحصیل کند

که طریق تحصیل آن فاقد مشروعیت قانونی بوده است، مجرم محسوب و به رد اصل مال و مجازات حبس یا جریمه نقدی دو برابر مال به دست آمده محکوم خواهد شد. "نیز حربه ای برای مقابله با مرتکبان جرم پولشویی قبل از تصویب قانون مبارزه با پولشویی ۱۳۸۶ بود.

ماده ۲۸ قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر و الحاق موادی به آن مصوب ۱۳۷۶/۸/۱۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام با اصلاحات بعدی آن، چنین بیان می کند: "کلیه اموالی که از راه قاچاق مواد مخدر تحصیل شده و نیز اموال متهمان فراری موضوع این قانون در صورت وجود ادله کافی برای مصادره به نفع دولت ضبط و مشمول اصل ۵۳ قانون اساسی در خصوص اموال دولتی نیست". قانون گذاران ایران در مبارزه با اقدامات غیرقانونی و فعالیت های مجرمانه اشخاص حقیقی یا حقوقی که از این طریق مالی به دست می آورند یا اموال عمومی، دولتی و یا خصوصی مردم را تصاحب می کنند و به فکر تصاحب اموال دیگران هستند و به حقوق عمومی یا خصوصی تعدی می کنند، تعقیب آن ها را پیش بینی کرده اند؛ زیرا شعار انقلاب اسلامی عدالت محوری، ظلم ستیزی و احقاق حق بوده و قوانین متعددی در این زمینه وجود دارد که به برخی از آن ها اشاره شد. بنابراین تا قبل از تصویب قانون مبارزه با پولشویی در سال ۱۳۸۶ این جرم فاقد عنوان مجرمانه و عنصر قانونی بوده و در قوانین مختلف که در بالا ذکر شد به صورت پراکنده برای جرم اصلی مجازاتی نظیر مصادره اموال، جزای نقدی و حبس در نظر گرفته شده بود.

پس تا قبل از جرم انگاری پولشویی در ایران با توجه به نظام حقوقی مبتنی بر مبانی شریعت اسلام و اعتبار قواعد فقهی نظیر قاعده ید، قاعده سوق و قاعده صحت، اختلاف بر سر این بود که آیا امکان جرم انگاشتن و تعیین کیفر برای این عمل وجود دارد یا خیر؟ هر چند در کشور ما مستندات حقوقی صریح و محکمی برای جرم انگاری پولشویی وجود نداشته و اصل ۴۹ قانون اساسی و مقررات پراکنده دیگر هیچ کدام به طور دقیق با پولشویی به معنای خاص مطابقت ندارد، اما در عین حال با توجه به مبانی و آموزه های دین مبین اسلام نظیر منع و تحریم "اکل مال به باطل" و سیره پیشوایان بزرگ اسلام در این مورد و این که

عملیات پولشویی که منجر به انتفاع از درآمدهای نامشروع می شود نیز از مصادیق بارز "أكل مال به باطل" است چنان که در آیه ۱۸۸ سوره بقره آمده است: "و لا تأكلوا أموالکم بینکم بالباطل" این قسمت از آیه شریفه، مشابه صدر آیه ۲۹ سوره مبارکه نساء است که می فرماید: "یا ایها الذین آمنوا لا تأكلوا أموالکم بینکم بالباطل" در مورد واژه "أكل" بعضی از محققان نوشته اند: منظور از أكل خوردن و فرو دادن لقمه و یا مطلق خوردن نیست که معنای لغوی این کلمه است. مقصود بر حسب آنچه مفسران گفته اند، مطلق تصرف است نه خصوص خوردن. به نظر می رسد مقصود خصوص تصرف حقیقی هم نیست بلکه معنایی مورد نظر است که شامل تصرفات اعتباری (تصرفات حقوقی) یعنی تملک و تصاحب هم می شود. البته علاوه بر تصرفات اعتباری مانند بیع و صلح، ترتیب اثر عملی دادن به آن ها را شامل است. معنای کلمه خوردن در مثل: مال مردم خوردن یا ربا خوار و نظیر این ها هم همین معنا است؛ (گرجی، ۱۳۸۰، ص ۲۴) در مورد واژه "باطل" هم گفته شده است: "هر چیزی که حق نباشد باطل خواهد بود" (ابن منظور، بی تا، ج ۵۶، ص ۱۱) از این رو عملیات پولشویی، عمل حرامی محسوب می گردد و به موجب قاعده: "التعزیر لکل عمل محرم" و قاعده: "التعزیر بما یراه الحاکم" حاکم اسلامی می تواند برای این گونه اعمال حرام و مضر به مصالح اجتماع مجازات تعیین نماید. (حر عاملی، ج ۱۸، ص ۵۸۴)

ب- بعد از تصویب قانون مبارزه با پولشویی ۱۳۸۶

به دلیل خلا قانونی و تداوم فعالیت های غیرقانونی ثروت اندوزان، همانطور که پیش تر بیان شد دولت در تاریخ ۱۳۸۱/۷/۶ لایحه "مبارزه با پولشویی" را تدوین و به مجلس شورای اسلامی تقدیم کرد. لیکن به علت طولانی شدن سیرقانونگذاری مقررات پیشگیری از پولشویی در موسسات مالیدر تاریخ ۱۳۸۱/۸/۱۸ توسط شورای پول و اعتبار تدوین و تصویب و به مراکز مجری ابلاغ شد. این مقررات برای مراجع و نهادها تکالیفی مقرر کرده است. در سال ۱۳۸۶ با تصویب قانون مبارزه با پولشویی تا حدودی خط و مشی مبارزه با پولشویی در ایران مشخص شد و تکلیف مراکز و ادارات و مدیران در مبارزه با پولشویی مشخص و تحول

عظیمی در پیشگیری از پولشویی در ایران رخ داد. در سال ۱۳۸۸ هم هیات وزیران با تصویب آیین نامه مبارزه با پولشویی به تشریح جزییات این قانون پرداخت. به نظر می رسد با نوین شدن ارتکاب جرم و راه های جدید در ارتکاب پولشویی و نیز رشد و توسعه فناوری، قانون مصوب ۱۳۸۶ به تنهایی در امر مبارزه با پولشویی کافی نباشد و قانون به روزتری همراه با ضمانت اجرای موثری باید توسط مقنن به تصویب برسد.

درواقع باید صورت مشخص تری گفت که در تاریخ ۱۳۸۱/۶/۲۷ هیئت وزیران لایحه مبارزه با جرم پولشویی را به مجلس ارائه داد. به موجب ماده ۱ این لایحه: "جرم پول شویی عبارت است از هرگونه تبدیل یا تغییر یا نقل و انتقال یا تملک دارایی یا منشا غیرقانونی، به طور عمدی و با علم به آن، برای قانونی جلوه دادن دارایی یاد شده." لایحه مذکور پس از چند بار رفت و برگشت میان دولت و مجلس نهایتاً در سال ۱۳۸۵ تصویب و برای بررسی به شورای نگهبان ارسال شد. شورای نگهبان لایحه تصویبی را در مواردی خلاف شرع و قانون تشخیص داد که به دلیل اصرار مجلس بر مصوبه قبلی خود به مجمع تشخیص مصلحت نظام فرستاده شد. در آخر در تاریخ ۱۳۸۶/۱۱/۲ در جلسه علنی مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ هفدهم همان ماه به تایید شورای نگهبان رسید و پس از چاپ در روزنامه رسمی کشور از تاریخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۴ لازم الاجرا گردید. همچنین از دیگر اقداماتی که در جهت مبارزه با پولشویی و پیشگیری از ارتکاب این جرم انجام شد تصویب آیین نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۸/۹/۱۴ و اصلاحات بعدی آن است که آخرین اقدامات تقنینی مقنن و دستگاه اجرایی در جهت مبارزه با پولشویی می باشد. در نهایت برای اولین بار در نظام حقوقی ایران لایحه مبارزه با پولشویی پس از چالش های فراوان بین مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان و پس از رفع ایرادات شورای نگهبان در دوم بهمن ماه ۱۳۸۶ تصویب و از تاریخ هفدهم بهمن همان سال لازم الاجرا شد. از جمله فواید جرم انگاری پولشویی در ایران می توان به این موارد اشاره کرد: پیشگیری از وقوع جرم منشا و مقدم، ایجاد انضباط مالی بانک ها و موسسات مالی، جلوگیری از خروج سرمایه از کشور و

شناسایی عناصر مادی و معنوی جرم پولشویی. (ساکی، ۱۳۹۴، ص ۲۹)

در ادامه به بررسی بیشتر این جرم در قانون مبارزه با پولشویی می پردازیم.

۳. بررسی عناصر جرم پولشویی در قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶

تحقق جرم موکول به بروز عوارض بیرونی اراده ارتکاب جرم است. تا وقتی مظهر خارجی اراده به صورت هایی مانند فعل یا ترک فعل تحقق نیافته، جرم واقع نمی شود. بنابراین صرف داشتن عقیده، اندیشه و قصد ارتکاب جرم بدون انجام هیچ گونه عمل مادی قابل تعقیب نمی باشد؛ زیرا اصولاً موارد مزبور به تنهایی قابل کشف نیستند. (گلدوزیان، ۱۳۸۴، ص ۷۳) البته در مواردی قانونگذار به طور استثنایی، مبادرت به جرم انگاری برخی اعمال کرده که در مراحل قبلی انجام کامل جرم می باشند. برای ارتکاب جرم، بزهکار مراحل زیر را طی می کند: ابتدا مجرم قصد ارتکاب جرم می کند، سپس به تهیه مقدمات مبادرت می ورزد، بعد شروع به اجرای جرم می نماید و نهایتاً جرم را به اجرا می گذارد. (گلدوزیان، ۱۳۸۴، ص ۱۵۳)

وجود یک عمل مادی که قانون آن را جرم دانسته برای احراز مجرمیت بزهکار و مجازات وی کافی نیست. بزهکار باید از نظر روانی یا بر ارتکاب جرم انجام یافته قصد مجرمانه و عمد داشته باشد (جرائم عمدی) یا در اجرای عمل به نحوی از انحا و بدون آن که قصد منجزی بر ارتکاب بزه از او سر بزند خطایی انجام دهد که بتوان وی را مستحق مسئولیت جزایی شناخت (جرائم غیر عمدی). (نوربها، ۱۳۸۳، ص ۱۹۶)

حال پولشویی هم که در زمره جرائم عمدی قرار دارد علاوه بر عنصر قانونی که باید آن عمل را جرم و مستحق مجازات بداند دو عنصر مادی و معنوی هم باید وجود داشته باشد تا جرم پولشویی محقق یابد و در ذیل این دو عنصر مورد بررسی قرار می گیرد.

الف - عنصر مادی جرم پولشویی

در ماده ۲ قانون مبارزه با پولشویی در سه بند جداگانه مصادیق مختلف عنصر مادی جرم پولشویی احصاء شده است که عبارتند از:

الف: تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت های غیرقانونی با علم به اینکه به طور مستقیم یا غیر مستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد.

ب: تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن با علم به اینکه به طور مستقیم یا غیر مستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد.

ج: اخفا یا پنهان کردن ماهیت واقعی، منشأ، منبع، محل، نقل و انتقال، جابجایی یا مالکیت عواید که به طور مستقیم یا غیر مستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.

در ماده ۳ قانون مبارزه با پولشویی هم آمده است که "عواید حاصل از جرم به معنای هر نوع مالی است که به طور مستقیم یا غیر مستقیم از فعالیت های مجرمانه به دست آمده باشد". در ادامه به شرح و بررسی عنصر مادی جرم پولشویی می پردازیم؛

تحصیل عواید حاصل از فعالیت های غیر قانونی؛ چنانچه مالی به طور مستقیم یا غیر مستقیم از فعالیت های غیرقانونی و مجرمانه به دست آید به نحوی که توسط شخص تحصیل شود، اعم از اینکه مباشر اصلی از قبل با وی تبانی کرده باشد یا بعدا آن مال را به وی بدهد و یا اینکه تحصیل کننده، خودش از طرق غیر قانونی آن را به دست بیاورد؛ مثل اینکه آن را برآید، مشمول این جرم قرار می گیرد. هدف مقنن از بیان عبارت "تحصیل" بیان همه عناوینی است که غیر از تملک را در بر می گیرد. حال شاید سوالی ایجاد شود که آیا ضروری است برای ارتکاب جرم پولشویی؛ تحصیل عواید حاصله از فعالیت غیر قانونی توسط خود مرتکب صورت گرفته باشد یا خیر؟ مثلاً کسی که مالی را سرقت و مال مسروقه را تحصیل کرده باشد می توان گفت که فرد بابت تحصیل این مال نامشروع مرتکب دو جرم سرقت و پولشویی شده است؟ با توجه به اینکه یک عمل دو عنوان مجرمانه دارد، تعدد موضوع ماده ۱۳۱ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ بوده (تعدد معنوی) و باید مجازات اشد را اعمال کرد. حال در ماده ۲ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری که مربوط به تحصیل مال از طریق نامشروع است مشمول زمانی می شود که

شخصی با سوء استفاده از پست و مقام و موقعیت شغلی خود مثل نمایندگی مجلس یا مدیریت کلان کشور به دست آورده باشد. در حالیکه در ارتکاب جرم پولشویی منشاء غیر قانونی مثل قمار، ربا، مواد مخدر و جرایمی از این قبیل می باشد که با وارد کردن به چرخه اقتصادی سعی در قانونی جلوه دادن آن عواید است. نباید عبارت تحصیل مال از طریق نامشروع را کلی گرفت زیرا مطلق گرفتن عبارت کلی تحصیل هر مال نامشروع باعث خواهد شد که بنگاهی که فروش وام را آگهی کرده، آن کسی که این امتیاز وام را فروخته در حالی که این امتیاز فقط به او تعلق داشته و شخصی هم که این مال را خریده همه مرتکب تحصیل مال نامشروع شده اند یک دفعه با سه جرم روبرو هستیم. (آزمایش، ۱۳۸۶، صص ۴۳-۴۴)

تحصیل مال از طریق نامشروع که موضوع ماده ۲ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری است برای کارمندان دولت و کسانی است که به موجب قرارداد با دولت امتیاز خاصی گرفته اند و از آن امتیاز سوء استفاده می کنند و مشمول همه جرایم نمی شود. در دیگر جرایم اموال هم تحصیل مال از طریق نامشروع داریم ولی مشمول این ماده نمی شود مثلاً در کلاهبرداری یک شخص با وسایل متقلبانه طرف مقابل را فریب می دهد و فریب خورده خودش با رضایت مالش را به کلاهبردار می دهد. مثلاً من با نشان دادن سوالات جعلی ادعا می کنم سوالات آزمون وکالت را دارم و شما با رضایت ۵ میلیون برای این سوالات به من می دهید. در اینجا همه چیز درست است جز سوالات که جعلی و غیر واقعی است. پس در کلاهبرداری باید کلاهبردار شخص را فریب دهد و شخص فریب خورده خودش مالش را به کلاهبردار بدهد. در پولشویی تحصیل مال ناشی از جرم به عنوان نوعی از عنصر مادی پولشویی داریم که مشمول ماده ۲ قانون تشدید نمی شود.

فرق بین ماده ۲ قانون تشدید و بند الف ماده ۲ قانون پولشویی مشخص شد و ماده ۲ قانون تشدید برای اشخاص خاص مثل کارمندان دولت وضع گردیده در حالیکه ماده ۲ قانون پولشویی در مورد عواید حاصل از ارتکاب جرایم منشاء می باشد.

تملك عوايد حاصل از فعاليت هاي غيرقانوني: در اينجا قانون گذار منع هرگونه فعاليت و نقل و انتقال مال نامشروع را كه تملك آور باشد، مانند خريد و فروش و امثال آن، مئنظر قرار داده است، لذا كسي كه با علم و اطلاع از نامشروع بودن مال آن را مي خرد و به وسيله يكي از عقود تملك به مالكيت خود درآورد مشمول جرم پولشويي مي باشد هر چند كه در قبال آن عوذي هم داده باشد.

نگهداري عوايد حاصل از فعاليت هاي غيرقانوني: در اينجا نگهدارنده مال نامشروع قصد تملك آن را ندارد و به طريق ديگري آن را تحصيل نكرده است بلكه به نوعي با مرتكب اصلي همكاري و مساعدت مي نمايد تا بدين وسيله مال نامشروع را از ديد ماموران كشف جرم مخفي نمايد. البته نگهداري مال نامشروع ملازمه اي با اخفاء آن ندارد و چون نگهداري مال نامشروع جرم مستمري است و در هر كجا و به هر وسيله انجام شود صدق عنوان نگهداري بر آن تعلق مي گيرد مشروط بر اينكه از لحاظ عرفي اين عنوان بر آن صادق باشد. بنا بر اين كسي كه براي چند لحظه مال نامشروع را نگه مي دارد و بلافاصله توسط ماموران كشف مي شود عرفا چنين عملي را نگهداري نمي دانند. در قانون مبارزه با پولشويي بحث مستقلي درباره شركت يا معاونت در جرم به چشم نمي خورد با اين حال موافق قواعد عمومي و نيز با نظر به ماده ۱۲۵ قانون مجازات اسلامي مصوب ۱۳۹۲، در صورت احراز شرايط شركت در جرم، براي هر يك از مجرمان، "مجازات فاعل مستقل" در نظر گرفته مي شود. در واقع بايد گفت پولشويي به عنوان يكي از جرايم كلان اقتصادي كه عمدتاً در پي جرايم ديگري مانند اختلاس، قاچاق و... رخ مي دهد، در بيشتر موارد به صورت يك جرم سازمان يافته محقق مي شود. هر چند برخورد با اين موارد مستلزم پيش بيني احكام ويژه اي از سوي مقنن است، ليكن در شرايط فعلي نيز مي توان از همان قواعد عمومي شركت در جرم مدد جست. بدين ترتيب براي تحقق شركت در پولشويي، مرتكبين بايد همگي در مرحله "عمليات اجرايي" جرم به نحوي كه "جرم مستند به عمل همه آنها باشد" ورود كنند. آنچه اين بحث را كمی دشوار مي كند مسئله معاونت در جرم پولشويي است. از

سویی مقنن در ماده ۱۲۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ به مساله معاونت در جرم اشاره کرده است و از سوی دیگر، در قانون مبارزه با پولشویی مصادیقی را که ماهیتا بیشتر به معاونت در جرم نزدیک هستند، مستقلا به عنوان جرم پولشویی احصا کرده است. با این حال می توان گفت هر گاه کسی مرتکب عملی شود که در قالب بندهای سه گانه ماده ۱۲۶ می گنجد و در عین حال از شمول ماده ۲ قانون پولشویی خارج است و بدین ترتیب وقوع جرم پولشویی را تسهیل کند با احراز شرایط مندرج در ماده ۱۲۶ قانون مجازات اسلامی با توجه به ماهیت بازدارنده جرم پولشویی قابل تسری به این جرم است و به استناد بند ت ماده ۱۲۷ قانون مجازات اسلامی مرتکب به یک تا دو درجه پایین تر از مجازات جرم ارتكابی محکوم می شود.

استفاده از عواید حاصل از فعالیت های غیرقانونی: در متن اولیه لایحه در ارتباط با این موضوع بحثی نشده بود چون اساسا پولشویی به منظور جلوه دادن صورت مشروع و قانونی عایدات نامشروع حاصل از جرایم، تبیین و جرم انگاری شده است و اینکه استفاده از این اموال تا چه اندازه ای می تواند در این جهت ارزیابی شود، جای تامل است. در قانون (نمونه پولشویی مصادره و همکاری بین المللی در ارتباط با عواید حاصل از جرم بازنگری در ۱۹۹۹ توسط بخش مبارزه با اعتیاد سازمان ملل) (میرزاوند، ۱۳۸۲، ص ۱۴) که به وسیله دفتر سازمان ملل در امور مبارزه با مواد مخدر و پیشگیری از جرم تدوین شده است، استفاده از مال به وسیله هر شخص که می داند یا باید بداند که چنین مالی حاصل از عواید ناشی از جرم است به عنوان یکی از مصادیق عنصر مادی پول شویی احصاء شده است که به نظر می رسد تنظیم کنندگان لایحه از این قانون نمونه پیشنهادی الهام گرفته باشند در حالیکه در کنوانسیون های بین المللی در رابطه با پولشویی بحثی راجع به استفاده کنندگان از عواید حاصل از جرم نشده است.

تبدیل عواید به منظور پنهان کردن منشا غیر قانونی آن: قانونگذار از این مورد به عنوان یکی از مصادیق لایه گذاری نام برده است، کسی که مال نامشروع و عواید آن را تبدیل به

مال مشروع نماید.

مبادله کردن عواید به منظور پنهان کردن منشا غیرقانونی آن: یعنی گردش و انتقال عواید ناشی از جرم در سیستم اقتصادی و تجاری برای گم شدن وضعیت اولیه و منشا آن عواید. باید گفت تفاوت تبدیل و مبادله عواید که در قانون ذکر شده آن است که تبدیل با تغییر ملازمه دارد ولی مبادله همواره با تغییر ملازمه ندارد.

اخفا، پنهان کردن یا کتمان ماهیت واقعی، منشا، منبع، محل، نقل و انتقال، جابجایی یا مالکیت عواید مجرمانه: برخلاف موارد قبلی مندرج در ماده که همگی افعال مثبت هستند، مصادیق اخفا و کتمان و پنهان کردن می تواند به شکل مثبت یا منفی باشد. اخفا عبارت است از پنهان کردن و نهان داشتن مجرم یا آلات و ادواتی که دلیل یا وسیله جرم بوده یا از جرم تحصیل شده یا امثال آن. کتمان کردن در مقابل آشکار کردن است. (مصطفوی، ۱۳۹۰، ص ۲۴) اخفا کردن لزوماً پنهان کردن عواید و وسایل به دست آمده از جرم است و پنهان کردن یک شی مادی است ولی کتمان کردن درمورد حقیقت و آنچه که در باطن است، مصداق دارد.

ب - عنصر معنوی جرم پولشویی

پولشویی از جمله جرایم عمدی است که نیاز به سونیت عام و خاص دارد و در برخی موارد نیز مقید به حصول نتیجه مجرمانه است. سونیت عام به این معنا که تمام اعمال و رفتاری که عنصر مادی جرم است باید با اراده و آگاهی از ماهیت مجرمانه عمل و در مورد اموال و عواید حاصل از جرم (چه به صورت مستقیم چه غیرمستقیم)، صورت بگیرد تا عنوان جرم پولشویی بر آن صدق نماید همانطور که در ماده ۲ این قانون به آن تصریح می شود. بنابراین انجام اعمال مندرج در قانون در حال مستی، خواب، اجبار و اکراه به دلیل آن که عامدانه و آگاهانه نیستند، مشمول جرم پولشویی نمی شوند. همچنین سونیت خاص این جرم عبارت است از اینکه مرتکب قصد پنهان کردن منشا غیرقانونی آن اموال و عواید را داشته باشد؛ یعنی قصد نتیجه داشته باشد.

درخصوص اینکه آیا در عمل باید آن قصدخاص محقق شود یاخیر تا جرم پولشویی محقق شود، به نظر می رسد با توجه به عبارات قانونگذار ، قانونگذار به چنین قیدی نظر نداشته ولی در مورد اخفا و پنهان کردن و کتمان کردم ماهیت واقعی اموال و عوایدی که به طور مستقیم یا غیر مستقیم از جرم حاصل شده اند باید گفت که قانونگذار نظر به مقید به نتیجه بودن این اعمال و رفتار شده است، یعنی این اعمال در عمل منجر به اخفا کردن و کتمان و پنهان کردن حقیقت باید شده باشد تا تحت عنوان جرم پولشویی قابل تعقیب و مجازات شده باشد.(ساک، ۱۳۹۴، ص ۷۸)

۴. ضمانت اجرا جرم پولشویی

قانونگذار برای برای بازدارندگی و سودمندی بیشتر به تناسب میان جرم و مجازات توجه نمایدو متناسب ترین پاسخ ها و واکنش ها را در مقابل جرم انجام دهدتا به کاهش و پیشگیری از جرم کمک نماید.(محمودی جانکی، ۱۳۸۳، ص ۱۸۲) مطابق با نظریه بنتام و بیکر ، نوع و میزان مجازات از جمله عواملی است که مرتکبان در زمان تصمیم گیری درباره ارتکاب جرم آن را مورد توجه قرار می دهند.پس باید هزینه ارتکاب جرم را بالا ببریم تا افراد را از ارتکاب به جرم منصرف نماییم.(دادخدایی، ۱۳۹۰، ص ۳۰۶) مطابق با نظر بنتام، بهترین مجازات ها برای جرایم علیه اموال، مجازات مالی است؛ لذا در جرم پولشویی که جرمی اقتصادی است و هدف کسب منافع مالی است ، بهترین واکنش قانونگذار جزای نقدی است.همچنین از آن جا که مرتکبان پولشویی غالبا دارای مقام و موقعیت اجتماعی هستند لذا تعیین مجازات هایی برای ایشان در این حوزه نیز ضروری به نظر می رسد.

در ماده ۹ قانون مبارزه با پولشویی ، مجازات این جرم را چنین مقرر می دارد: «(مرتکبین پولشویی علاوه بر استرداد درآمد و عواید حاصل از ارتکاب جرم مشتمل بر اصل و منافع حاصل، و اگر موجود نباشد مثل یا قیمت آن، به جزای نقدی به میزان یک چهارم عواید حاصل از جرم محکوم می شوند.)» این مجازات تعیین شده در قانون مطابق با نظریه بنتام است ، ولی بهتر بود در تعیین میزان مجازات با شدت عمل بیشتری اقدام می شد چرا که در

عمل این مجازات بازدارندگی زیادی نداشته و نسبت سود حاصل از جرم بسیار بیشتر از جزای نقدی مقرر در ماده است. همچنین شایسته بود با توجه به ضربه ها و لطمات زیاد این جرم به اقتصاد کشور و جامعه، برای رعایت کامل تناسب جرم و مجازات، مجازات حبس و سایر مجازات های تکمیلی و تبعی نیز برای این جرم مورد توجه قرار می گرفت. (میکاییل پور، ۱۳۸۶، ص ۸۷)

همچنین در نظام قانونی ایران اگر پولشویی در سطح کلان باشد تحت عنوان اخلاف عمده در نظام اقتصادی کشور در حکم افساد فی الارض قرار گرفته و دارای مجازات اعدام برای مرتکب یا مرتکبین آن است چرا که ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ بیان می کند: ((هرکس بطور گسترده مرتکب جنایت علیه تمامیت جسمانی افراد، جرایم علیه امنیت داخلی یا خارجی کشور، نشر اکاذیب، اخلاف در نظام اقتصادی کشور، احراق و تخریب، پخش مواد سمی و میکروبی و خطرناک یا دایر کردن مراکز فساد و فحشا یا معاونت در آن ها گردد، به گونه ای که موجب اخلاف شدید در نظم عمومی کشور، نا امنی یا ورود خسارت عمده به تمامیت جسمانی افراد یا اموال عمومی و خصوصی، یاسبب اشاعه فساد و فحشا در حد وسیع گردد مفسد فی الارض محسوب و به اعدام محکوم می گردد.)) هرچند قانون مجازات اخلاف لگران در نظام اقتصادی کشور به جرم پولشویی تصریح نکرده است و می توان با تفسیر مضیق و به نفع متهم قانون وبا توجه به اصل تعزیری بودن جرایم، پولشویی را از افساد فی الارض و حکم اعدام خارج نماییم.

همچنین باید گفت در قانون مبارزه با پولشویی در مواد ۵ و ۶ و ۷، همه اشخاص حقوقی اعم از دپلتي و غیر دولتي و نیز برخی از اشخاص حقیقی مانند وکلای دادگستری موظف به همکاری با شورای عالی مبارزه با پولشویی شده اند تا در صورت اطلاع از جرم، اطلاعات و اسناد و مدارک مربوطه را ارائه دهند. اما متاسفانه در این قانون هیچ ضمانت اجرایی برای عدم انجام این تکلیف مقرر نشده است. به نظر می رسد آیین نامه اجرایی این قانون نیز نتوانسته ضمانت اجرای موثری را در این مورد پیش بینی نماید.

۵. خلاها و موانع قانونی مبارزه با پولشویی در قانون مبارزه با پولشویی مصوب

۱۳۸۶

به طور کلی یکی از موانع مبارزه با پولشویی، وجود موسسات مالی و اعتباری غیرمجاز و صرافی های بدون مجوز است. در واقع یکی از علل عدم اجرای صحیح این قانون، ضعف بانک مرکزی و فقدان نیروی کافی متخصص در زمینه پولشویی است. البته وجود خलाهایی در قانون مبارزه با پولشویی نیز به عنوان مانع جدی برای مبارزه و پیشگیری از این جرم محسوب می شود.

از جمله خلاهای قانون مبارزه با پولشویی، عدم توجه به وصف سازمان یافته بودن این جرم است؛ چرا که غالباً جرایم پولشویی به صورت گسترده و اغلب موارد به صورت بین المللی انجام می شود. اصطلاح جرم سازمان یافته به اعمال مجرمانه ارتكابی توسط گروه هایی گفته می شود که به شکلی منسجم و متشکل گرد هم می آیند و معمولاً قصد دارند که از اعمال خود فواید مالی کسب کنند. (صادقی، ۱۳۷۷، ص ۱۹۱) در حقیقت جرم سازمان یافته اشاره به اعمال مجرمانه ارتكابی توسط یک گروه متشکلی است که حداقل از سه نفر تشکیل شده است و دارای فعالیت مستمر بوده و هدف از ایجاد آن، ارتكاب یک یا چند جرم شدید است که به منظور کسب مستقیم یا غیر مستقیم منافع و عواید مالی و اقتصادی صورت می گیرد. (شمس ناتری، ۱۳۸۰، ص ۹۵)

همانطور که در ماده ۲ کنوانسیون پالرمو ۲۰۰۰ اشاره شده است، پولشویی از جمله جرایم سازمان یافته به شمار می آید. ولی در قانون مبارزه با پولشویی به وصف سازمان یافته بودن نه به عنوان وصف جرم و نه به عنوان کیفیت مشدده تصریح نشده است. شایسته بود که قانونگذار پولشویی سازمان یافته را بعنوان جرم مستقل و یا سازمان یافته بودن جرم را بعنوان کیفیت مشدده در نظر گرفته و مرتکبین آن را مستحق مجازات بیشتری می دانست. البته در ماده ۱۳۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ قانونگذار بیان می کند: ((هرکس سردستگی یک گروه مجرمانه را برعهده گیرد به حداکثر مجازات شدیدترین جرمی که

اعضای آن گروه در راستای اهداف همان گروه مرتکب شوند، محکوم می گردد مگر آنکه جرم ارتكابی موجب حد یا قصاص یا دیه باشد که در این صورت به حداکثر مجازات معاونت در آن جرم محکوم می شود. در محاربه و افساد فی الارض زمانی که عنوان محارب یا مفسد فی الارض بر سر دسته گروه مجرمانه صدق کند حسب مورد به مجازات محارب یا مفسد فی الارض محکوم می گردد.) اگرچه در این ماده قانونگذار به تشدید مجازات سر دسته گروه مجرمانه اشاره کرده ولی شایسته بود که در قانون پولشویی به صورت مستقل از پولشویی سازمان یافته نام برده می شد و برای آن مجازات تعیین می گردید.

خلا دیگری که در این قانون به چشم می خورد ، عدم پیش بینی ضمانت اجرای کافی برای اجرای صحیح قانون است. همانطور که در بحث ضمانت اجرا جرم پولشویی بیان شد؛ ضمانت اجرای پیش بینی شده در قانون برای این جرم متناسب نیست چرا که در برابر سود سرشاری که از این جرم به مرتکبان می رسد، جزای نقدی مقرر بازدارندگی لازم را ندارد. از طرف دیگر وظیفه ای که در رابطه با جرم پولشویی متوجه وکلا و اشخاص حقیقی و حقوقی شده است، فاقد ضمانت اجرا است. از سوی دیگر در این قانون بیان شده در ماده ۴ که نظارت و مبارزه با این جرم با شورای عالی مبارزه با پولشویی است ، باید گفت در این زمینه پیش بینی نشده است که بانک ها با چه ابزاری در مورد منشا پول تحقیق نمایند. چرا که از طرفی رعایت حریم خصوصی و زندگی خصوصی افراد بر اساس قانون اساسی و نیز قانون حفظ حقوق شهروندی ، امری ضروری است و از سوی دیگر نیز حکم به اینکه مالی نامشروع و غیرقانونی است در صلاحیت محاکم قضایی است نه بانک ها و مامورین بانک. ولی در قانون مبارزه با پولشویی استفاده از ابزار های قضایی و نیز نقش عوامل قضایی در این خصوص مورد توجه قرار نگرفته است که هم موجب نقض حقوق افراد و هم موجب نقص قانون می شود. باید گفت واگذاری نظارت بر امر مبارزه با پولشویی به نهاد غیرقضایی مخالف با اصول کلی حقوق کیفری است چرا که نظارت و مبارزه و پیشگیری از جرایم به عهده مراجع قضایی می باشد.

نتیجه گیری

پولشویی فرایندی مجرمانه است که در جریان آن عواید ناشی از فعالیت های مجرمانه در مسیر قانونی و مشروع قرار می گیرد و درواقع پاک می شود. مساله پولشویی و تطهیر عواید حاصل از جرم ، از جمله جرایمی است که امروزه دولت ها را به چالش کشیده و در زمینه های مختلف برای ایشان مشکلاتی به بارآورده است. ایران از آن جهت که کنوانسیون های بین المللی در زمینه مبارزه با پولشویی ملحق شده دارای مسئولیت بین المللی است و از سوی دیگر اجرای عدالت و نیز لزوم مبارزه و پیشگیری با درآمدهای نامشروع در دولت اسلامی ایران؛ موجب گردید تا ایران قانون مبارزه با پولشویی را در سال ۱۳۸۶ به تصویب برساند. این قانون اگرچه گام مهمی در جهت پیشگیری و مبارزه با این جرم است و عناصر قانونی و مادی و روانی این جرم را بیان می کند اما نواقصی دارد که مبارزه با پولشویی را در سطح داخلی و بین المللی با مشکلاتی مواجه نموده است. از جمله این مشکلات و نواقص عدم توجه به وصف سازمان یافته بودن این جرم ، عدم پیش بینی ضمانت اجرای متناسب و کافی و وجود ابهاماتی در این قانون در مرحله اجرا می باشد.

پیشنهاد می شود با توجه به اینکه مرتکبان جرم پولشویی غالبا دارای مقام و موقعیت و ثروت هستند و نیز با توجه به توسعه فناوری های جدید در قانون موجود تجدیدنظری صورت گیرد و قانونی متناسب با جرم و شرایط فعلی تصویب گردد که مثلا به جرم انگاری پولشویی الکترونیک پرداخته و یا روش های جدید تطهیر پول که در قانون فعلی به آن اشاره نشده است را بیان نماید و نیز مجازات متناسب و کافی برای این جرم لحاظ شده و امر مبارزه با این جرم به نهادهای قضایی و یا نهادهای شبه قضایی با حضور بانک ها تفویض شود.

امید است با بهبود قوانین و نیز بهبود و گسترش عملکرد دولت و نهاد های دولتی و غیر دولتی برای مبارزه با این جرم، شاهد کاهش ارتکاب این جرم در کشور ایران باشیم.

منابع و مآخذ

۱. آزمایش، سیدعلی. (۱۳۸۶). **تحصیل مال از طریق نامشروع**. ماهنامه قضاوت، شماره ۴۶.
۲. ابی منظور. (بی تا). **لسان العرب**. جلد ۱۱. قم: نشر ادب الحوزه.
۳. بوسورت، روون و سالت، گراهام. (۱۳۷۶). **پولشویی**، ترجمه نصراله امیربشیری. چاپ اول. تهران: انتشارات اداره کل آموزش نیروی انتظامی.
۴. حرعاملی، محمدحسن. (بی تا). **وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه**. جلد ۱۸. بی جا.
۵. دادخدایی، لیللا. (۱۳۹۰). **فساد مالی اداری و سیاست جنایی مقابله با آن**. چاپ اول. تهران: میزان.
۶. ساکی، محمدرضا. (۱۳۹۴). **آشنایی با جرم پولشویی**. چاپ اول. تهران: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه.
۷. سلیمی، صادق. (۱۳۸۱). **تطهیر پول در اسناد بین المللی و لایحه پولشویی ایران**. مجله تخصصی دانشگاه علوم اسلامی رضوی، شماره ۲.
۸. شمس ناتری، محمدابراهیم. (۱۳۸۰). **سیاست کیفری ایران در قبال جرایم سازمان یافته با رویکرد به حقوق جزای بین الملل**. رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس.
۹. صادقی، میرمحمد. (۱۳۸۶). **حقوق جزای بین الملل**. چاپ دوم. تهران: انتشارات میزان.
۱۰. گرجی، ابوالقاسم. (۱۳۸۰). **آیات الاحکام حقوقی و جزایی**. چاپ اول. تهران: انتشارات میزان.
۱۱. گلدوزیان، ایرج. (۱۳۸۴). **بایسته های حقوق جزای عمومی**. چاپ دوم. تهران: انتشارات میزان.
۱۲. محمودی جانکی، فیروز. (۱۳۸۳). **امنیت و ناامنی از دیدگاه سیاست جنایی**. نشریه دیدگاه های حقوقی، شماره ۸.

۱۳. مصطفوی، حسن. (۱۳۶۰). *التحقیق فی کلمات قرآن الکریم*. جلد ۱۰. تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
۱۴. میرزاوند، فضل الله. (۱۳۸۲). *اهمیت قانونگذاری در مبارزه با پولشویی*. نشریه مجلس و پژوهش، شماره ۳۷.
۱۵. نوریها، رضا. (۱۳۸۳). *زمینه های حقوق جزای عمومی*. چاپ هفتم. تهران: نشر دادآفرین.

